Prognozowanie i symulacje (lab. 5)
Analiza regresji w prognozowaniu

Wstęp

Do tej pory posługiwaliśmy się tylko i wyłącznie informacjami otrzymanymi za pomocą wykresów liniowych lub wykresów rozrzutu z dopasowaniem odpowiednich modeli. Bardziej uniwersalne narzędzie do konstruowania modeli trendów (z większą liczbą wyników i szerszymi możliwościami jeśli chodzi o zakres modeli) oferuje moduł ***REGRESJA WIELORAKA***.
Za pomocą tego narzędzia można konstruować modele postaci:

$$\boldsymbol{Y = b_0 + b_1 \cdot X_1 + \ldots + b_k \cdot X_k + e}$$

(Y jest zmienną zależną, X_1, …, X_k – to zmienne niezależne, a e – oznacza błąd modelu, bowiem mamy do czynienia nie z zależnościami deterministycznymi, ale statystycznymi)

Poprzez konstruowanie dodatkowych zmiennych w arkuszu danych, bazując na modelu liniowym, można oszacować równania modeli w postaci pozornie nieliniowej, np. takich jak:

$Y = a + b \cdot X + c \cdot X^2 + d \cdot X^3$ (i ogólnie dowolnych wielomianów)

$Y = a + b/X$ (model hiperboliczny – jako zmienną dodatkową należy wstawić $1/X$)

i inne ogólnej postaci: $Y = b_0 + b_1 \cdot f_1(X) + \ldots + b_1 \cdot f_k(X) + e$

Tak więc, w najprostszym ujęciu, zmiennymi niezależnymi w naszych modelach będzie zmienna czasowa (numer obserwacji) i/lub jej proste przekształcenia.

Przykład 1 (*Transport w Polsce 1990-2024 (R)*)

UWAGA! Ponieważ dane w latach 2020-2022 były nieporównywalne (lockdown!) proszę zapisać plik pod nową nazwą, usunąć SZEŚĆ ostatnich przypadków i wykonywać prognozy Z PERSPEKTYWY ROKU 2019. Dotyczy przykładu 1, 2 i 3.

Celem analizy będzie skonstruowanie prognozy przewozów koleją na kolejne lata za pomocą modelu trendu liniowego. W arkuszu danych (najlepiej na końcu) wstawiamy dodatkową zmienną X i wypełniamy ją numerami obserwacji **(=v0)**.
Za pomocą polecenia ***Statystyka / Regresja wieloraka*** uruchamiamy wejściowe okno służące do konstruowania modeli liniowych i wybieramy zmienne: na liście ***zmiennych zależnych*** wskazujemy ***Przewozy pasażerskie koleją*** na liście zmiennych niezależnych wprowadzoną uprzednio pomocniczą zmienną ***X*** (zawierającą numer obserwacji). Po zatwierdzeniu wyboru zmiennych przechodzimy do okna ***Wyniki regresji wielokrotnej***, gdzie w zakładce ***Podstawowe*** za pomocą przycisku ***Podsumowanie: wyniki regresji*** wywołujemy najważniejsze wyniki analiz. Na razie w arkuszu wyników interesować nas będą dwie kolumny ***b*** i ***p*** oraz wartość $\boldsymbol{R^2}$ w nagłówku tabeli.

Podsumowanie regresji zmiennej zależnej: Przewozy pasażerów (kol
R= ,78060375 R^2= ,60934228 Popraw. R2= ,59539021
F(1,28)=43,674 p<,00000 Błąd std. estymacji: 83,035

N=30	b*	Bł. std. z b*	b	Bł. std. z b	t(28)	p
W. wolny			543,6	31,09429	17,48229	0,0000
X	-0,780604	0,118119	-11,6	1,75150	-6,60863	0,0000

W kolumnie ***b*** umieszczone są współczynniki modelu liniowego zaś w kolumnie ***p*** znajduje się ocena istotności poszczególnych składników modelu – jeżeli są one poniżej 0,05 oznacza to, że obecność danego czynnika w modelu jest uzasadniona. W nagłówku arkusza wyników znajduje się wartość R^2, zwana ***współczynnikiem determinacji***, którą na ogół wyraża się w procentach (65,3%). W naszym przypadku można stwierdzić, iż model liniowy jest przeciętnie dopasowany do danych. Współczynnik R^2 jest w nieco powyżej 60% wyjaśnia zmienność cechy zależnej.

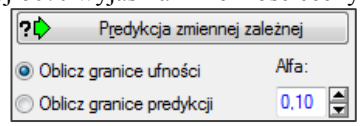

Aby skonstruować prognozę dla kolejnych lat, wznawiamy analizę (***Ctrl + R***) i przechodzimy do zakładki ***Reszty, założenia, predykcja***. Ponieważ teraz będziemy wyznaczać nie tylko prognozę punktową, ale także otaczający ją przedział ufności, musimy ustalić poziom zaufania do prognozy. W tym celu w odpowiednie pole (rysunek obok) wpisujemy **poziom błędu prognozy** – przykładowo, jeżeli chcemy otrzymać zakres 90% przedziału ufności dla prognozy wtedy wpisujemy poziom błędu 0,10).

Po ustaleniu poziomu ufności klikamy przycisk ***Predykcja zmiennej zależnej.*** Podajemy odpowiedni numer prognozowanego okresu (dla roku 2020 – nr 31) i wywołujemy prognozę. W tabeli podana jest wartość prognozy punkowej i zakres okalającego ją przedziału ufności. Analogicznie sporządzamy prognozy dla roku 2021 i 2022. Podkreślmy, że wyniki obejmują nie tylko ***prognozę punktową*** (oczywiście identyczną z wynikami uzyskanymi wcześniej innymi metodami) ale także pewien przedział, w którym z ***90% pewnością*** powinna znaleźć się prognozowana wielkość. W rozważanym przykładzie szerokość przedziału prognozy jest dosyć duża, co obniża jej wiarygodność i praktyczne znaczenie. I każe podejść bardzo ostrożnie do otrzymanych wyników.

Obliczanie wartości (Transport w Pols
zmiennej: Przewozy pasażerów (kolej

Zmienna	Wagi b	Wartość	Wagi b *Wartość
X	-11,5750	31,00000	-358,826
W. wolny			543,599
Przewidyw.			184,8
-90,0%GU			131,9
+90,0%GU			237,7

Rok	Przewozy pasażerów w transporcie kolejowych (w mln osób)	
	Model liniowy (R^2 = 60,9%)	
	Prognoza punktowa	Prognoza przedziałowa (90% przedział ufności)
2020	184,8	131,9-237,7
2021		
2022		

Prognozowanie i symulacje (lab. 5)
Analiza regresji w prognozowaniu

Przykład 2 (*Transport w Polsce 1990-2024 (R)*)

Celem analizy będzie skonstruowanie prognozy **liczby autobusów** w Polsce na lata 2020-2023 za pomocą modelu **liniowego** i **kwadratowego**. Ponieważ wykorzystywać będziemy model kwadratowy w arkuszu danych dodajemy od razu dwie zmienne: ***X*** – zawierającą numery przypadków oraz ***X2*** – zawierającą kwadraty numerów obserwacji.
Konstruując prognozę za pomocą modelu liniowego jako zmienną niezależną wprowadzamy tylko zmienną *X* zaś w przypadku modelu kwadratowego **zarówno** *X* jak i *X2*. Prognozę przedziałową proszę sporządzić przy **80% poziomie ufności**.

UWAGA! Podstawiając wartości *X* i *X2* dla prognozy kwadratowej należy wstawić numer obserwacji (*X*) i kwadrat numeru obserwacji (*X2*). Na przykład, prognozując liczbę autobusów dla roku 2020 należy przyjąć *X* = 31, zaś *X2* = 961.

Rok	Przewozy liczby zarejestrowanych autobusów (w tys.)			
	Model liniowy (R^2 = %)		Model kwadratowy (R^2 = %)	
	Prognoza punktowa	Prognoza przedziałowa (80% przedział ufności)	Prognoza punktowa	Prognoza przedziałowa (80% przedział ufności)
2020				
2021				
2022				
2023				

Przykład 3 (*Transport w Polsce 1990-2024 (R)*)

Podejmiemy próbę skonstruowania prognozy **liczby pasażerów przewożonych koleją** za pomocą modelu postaci:

$$Y = b_0 + b_1 \cdot X + b_2 \cdot X^2 + b_3/X$$

W arkuszu danych dodajemy trzy zmienne pomocnicze (X, X^2 oraz $1/X$) i wyliczamy ich wartości za pomocą formuł. Następnie wyznaczamy współczynniki modelu (tak jak w poprzednich przykładach) i oceniamy ich istotność statystyczną (wartości prawdopodobieństwa testowego *p* powinny być poniżej 0,05). Jeżeli współczynniki są istotne, wyznaczamy współczynnik determinacji (R^2) oraz prognozę punktową i przedziałową (na 85% poziomie ufności) na lata 2020-2025.

Proszę podać znaleziony wzór funkcji, za pomocą której wyznaczano prognozy:

***Y* = …….**

Rok	Model postaci: $a + b{\cdot}X + c{\cdot}X^2 + d/X$ (R^2 = %)	
	Prognoza punktowa	Prognoza przedziałowa (85% przedział ufności)
2020		
2021		
2022		
2023		
2024		
2025		

W oryginalnym zbiorze danych są informacje o przewozach pasażerów koleją w latach 2020-2025 Proszę porównać je z wyznaczoną prognozą (Y_P), wyznaczając błąd procentowy prognozy za pomocą wzoru:
Błąd procentowy = $(Y-Y_P)/Y*100\%$

1) Co oznacza ta informacja – czy prognoza była za niska czy za wysoka?
2) Jak bardzo spadły przewozy kolejowe wskutek „pandemii" i związanych z nią ograniczeń normalnego życia społecznego w stosunku do wartości prognozowanej przy założeniu kontynuacji trendu wzrostowego.

Powstaje pytanie, jak skonstruować wykres pokazujący oryginalne dane i przebieg dopasowanej, „nietypowej" funkcji?

W analizie regresji nie ma wbudowanego narzędzia tworzenia wykresów (dlatego, że narzędzie to używane jest nie tylko do danych czasowych), ale można bez problemu wyznaczyć wartości modelowanej funkcji i wkleić je do oryginalnego arkusza danych. W tym celu proszę wznowić analizę i w zakładce ***Reszty, założenia, predykcja*** wybrać polecenie ***Wykonaj analizę reszt***, a następnie za pomocą przycisku ***Podsumowanie*** wywołać tabelę z wartościami oryginalnymi, dopasowanymi, resztami i innymi statystykami.
Proszę skopiować wartości z kolumny nr 2 (***Przewidywane wartości***) i wkleić je do nowej kolumny w oryginalnym arkuszu danych. Proszę tę nową kolumnę nazwać ***Model prognostyczny***.
Za pomocą *Wykresu liniowego* w wersji *Wielokrotnej* proszę skonstruować wykres pokazujący oryginalne dane dotyczące liczby przewozów pasażerów koleją oraz dopasowany do nich model prognostyczny.
Wykres proszę sformatować według reguł poznanych na wcześniejszych zajęciach.
UWAGA: Gdyby do wyjściowego arkusza dodać cztery nowe przypadki i wprowadzić w kolumnie *Model prognostyczny* wyznaczone powyżej prognozy, na wykresie poza modelem pojawiłyby się też wartości prognozowane na kolejne lata.